

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

**ABSTRACTS OF VII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
MARCH 4-6, 2020**

**LIVERPOOL
2020**

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference
Liverpool, United Kingdom
4-6 March 2020

**Liverpool, United Kingdom
2020**

УДК 376-056.36(45)

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ
У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ**

Самойлова Ірина Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної освіти
та спеціальної психології

Портянко Ганна Олексіївна

Луньова Карина Олександрівна

Каськова Катерина Михайлівна

Студенти

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»

м. Харків, Україна

Анотація: у статті визначені і охарактеризовані основні аспекти формування лексичної сторони мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями особливостей розвитку мовлення таких дітей. Проаналізовані основні причини виникнення труднощів формування словника у дітей з порушенням інтелектуального розвитку та основні шляхи колекційного впливу у роботі з формування лексичної сторони мовлення.

Ключові слова: мовлення, лексична сторона мовлення, діти з порушеннями інтелектуального розвитку, корекційний вплив.

Розвиток сучасного Українського суспільства ставить перед корекційною освітою задачі, спрямовані на посилення уваги до навчання, виховання і розвитку дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Перед допоміжною школою і інклюзивною освітою стоять завдання покращення підготовки вихованців до самостійного життя. Однією з умов їх вирішення є посилення

корекційно-розвиткової ролі навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями. За цієї умови навчання буде забезпечувати таким дітям можливість у майбутньому брати активну участь у трудовому та соціальному житті.

У спеціальній школі загальні завдання навчання і виховання вирішуються в поєднанні зі спеціальними, у число яких входить і корекція порушень мовленнєвого розвитку учнів з вадами інтелекту.

Мовлення супроводжує всі сторони життя людини, забезпечуючи успішність її адаптації, інтеграції та соціалізації. Мовлення є одним із основних засобів подолання дефектів, що сприяє послабленню психічних відхилень дітей та сприяє активізації компенсаторних можливостей [1]. Тому увага до мовленнєвого розвитку не випадкова, коли йдеться про дітей з інтелектуальним недорозвитком.

Такі видатні вчені як Л. С. Виготський, Л. В. Занков, М. Ф. Гнездилов, Г.М. Дульнев, А. Н. Леонтьєв, М. П. Феофанов, В. Г. Петрова, М. А. Савченко, Є. Ф. Собонович, Г. А. Каше, М. С. Певзнер вивчали особливості психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, виявили характерні особливості їх усного і писемного мовлення, розкрили вплив мовленнєвого недорозвинення на формування розумових операцій.

За даними Касселя, Шлезингера та Зеємана, більше 40% дітей з діагнозом F 70.0 починають говорити після трьох років. У дітей з вадами інтелекту затримується не тільки розвиток активного мовлення, вони значно гірше своїх здорових однолітків розуміють звернене до них мовлення. Середній словниковий запас у 5–6 років, за даними Г.В. Кузнецової, становить 70 слів, з них – 55 іменників, 10 дієслів, 1-2 прикметники.

У дітей з вадами інтелектуального розвитку занижена керівна функція мовлення, яка в нормі дуже рано починає відігравати важливу роль в поведінці дитини. В процесі оволодіння навичками та вміннями такі діти більшою мірою спираються на наочний матеріал, ніж на словесну інструкцію. Ці особливості

стають провідними чинниками недорозвитку мовлення у дітей зазначеної категорії (В.Г. Петрова, В.І. Лубовський, С. Борель-Мезонні та ін.)

Проблема формування лексичної сторони мовлення є однією з актуальних проблем навчання мови дітей з вадами інтелектуального розвитку. Притаманні риси мовленнєвого недорозвинення дітей з порушеннями інтелекту описуються в дослідженнях А.К.Аксьонової, М.Ф.Гнезділова, Р.І.Лалаєвої, В.Г.Петрової, О.С. Слепович, Є.Ф. Соботович, В.В.Тищенко та ін.

Оволодіння лексичним аспектом мови викликає в учнів з інтелектуальними порушеннями значні труднощі, оскільки само по собі слово – базисна одиниця мови – дуже складне, різнопланове і багатовимірне явище, універсальне по характеру і унікальне за об'ємом виконуваних в мові функцій [2].

У нормі мовна функціональна система є саморегульованою, однак при різноманітних аномаліях розвитку (у тому числі й у учнів з інтелектуальною недостатністю) для її перебудови вимагається спеціальний корекційно-педагогічний вплив, що будується з урахуванням:

а) особливостей онтогенезу вищої психічної діяльності нормальної та аномальної дитини;

б) диференційованих механізмів порушення при певній патології розвитку.

Корекція і розвиток складових мовленнєвої діяльності повинні будуватися з урахуванням зони найближчого розвитку дитини, а також загальних закономірностей формування лексичної сторони мовлення у учнів початкової школи з інтелектуальними порушеннями.

У лексиці школярів початкових класів з інтелектуальною недостатністю наявна диспропорція між активним та пасивним словником, з значною перевагою пасивного і суттєвими труднощами переходу його в активний словник. Спостерігається механічне накопичення слів, рівень узагальнення слів дуже низький. Значення слів, що використовують діти часто не відповідає їх дійсному значенню [3].

Якщо говорити про роботу з формуванням лексичної сторони мовлення більшість авторів виділяють такі напрями [3, 4]:

1. Збагачення словника.
2. Уточнення словника.
3. Активізація словника.

Тому успішність роботи над лексичною стороною мовлення школярів з порушеннями інтелекту напряму залежить від підбору цього матеріалу та його раціонального угруповання. Опорою мовленнєвої роботи і основним принципом є здійснення її у тісному зв'язку з розвитком мислення.

Характеризуючи словник розумово відсталих дітей, Є.Ф. Соболевич звертає увагу на те, що діти, які навчаються в спеціальних дошкільних закладах, у допоміжних школах, можуть використовувати у своєму мовленні навіть узагальнювальні слова, такі як овочі, фрукти, птахи, домашні й дикі тварини, можуть оперувати цими поняттями при класифікації предметів. Однак розуміння цих слів нерідко носить лише номінативний характер: діти в кращому випадку правильно відносять окремі предмети до названих логічних груп, застосовуючи назву класу як підґрунтя до групування предметів. При цьому вони виявляються не здатними виділити ті типові ознаки, які визначають зміст перелічених узагальнювальних понять. Труднощі засвоєння узагальнювальної функції слова, вочевидь, є однією з найбільш істотних причин уповільненого росту словника, і насамперед того, що основну питому вагу в цьому словнику займають іменники й дієслова, які співвідносяться з конкретною наочною ситуацією [4].

Отже, через тотальний недорозвиток кори головного мозку, що спостерігається при стійкому порушенні пізнавальної діяльності, не тільки відбувається уповільнення темпів мовленнєвого розвитку дітей, але й зумовлює його якісне викривлення, що має відображення в усіх складових мовлення.

Тому, враховуючи особливості розвитку дітей з інтелектуальним недорозвитком та їх можливості в оволодінні мовленнєвим розвитком, слід зазначити, що подібні порушення можуть бути виправлені тільки в результаті

спеціально організованої корекційної роботи. Корекційна робота з розвитку усіх складових мовленнєвої діяльності має проводитися з урахуванням індивідуальних особливостей дитини з інтелектуальним порушенням, зокрема зони найближчого розвитку, а також загальних закономірностей формування лексичної сторони мовлення дітей з інтелектуальним недорозвиненням.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Петрова В. Г. Психология умственно отсталых школьников: учебное пособие / В. Г. Петрова, И. В. Белякова. – М. : Академия, 2002. – 160 с.
2. Львов М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2002. – 248 с.
3. Петрова В.Г. Психология умственно отсталых школьников: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.Г. Петрова, И.В. Белякова. – М.: Академия, 2004. – 160 с.
4. Соботович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку // Дефектологія. – 2003. – №2. – С. 2-11.